

АБСАЛЮТНЫЯ ЭТНАГРАФІЧНЫЯ ЛАКУНЫ Ў БЕЛАРУСКАЙ І ГНЯМЕЦКАЙ МОВАХ
(НА МАТЭРЫЯЛЕ РАМАНАЎ З «ПАЛЕСКАЙ ХРОНІКІ» І. МЕЛЕЖА)

Этнаграфічныя лакуны з'яўляюцца своеасаблівымі лексічнымі «прабеламі», якія непасрэдна звязаны з пазамоўнай нацыянальнай рэальнасцю, з адрозненнямі этналінгвістычнага і нацыянальна-культурнага плана. В.Л. Мураўёў вылучае абсалютныя, адносныя і вектарныя этнаграфічныя лакуны. Паводле гэтага даследчыка, адметная асаблівасць абсалютных этнаграфічных лакун – «адсутнасць у адной з моў слова ці фразеалагізма для выражэння пэўнага паняцця» [7, с. 32]. Іх этнаграфічнай прыкметай трэба лічыць «адсутнасць рэчы (з'явы) у побыце пэўнага народа пры наяўнасці яе ў іншай цывілізацыі» [7, с. 32]. Па словах І.С. Роўды, «колькасць лакун і структура іх запаўняльнікаў будзе залежыць ад таго, якія канкрэтна мовы параўноўваюцца» [8, с. 34].

Найбольшая колькасць абсалютных этнаграфічных лакун сустракаецца сярод слоў, якія абазначаюць «побытавыя рэаліі» [2, с. 151]. Сюды можна аднесці:

1) назвы страў нацыянальнай кухні, напрыклад *боршч*, *кулеш*, *бабка*, *капусташаткаванка*, *дранікі*, *яечня* і інш.: – *У час прыехалі! У самы час! У нас — боршч якраз умлеў!* [5, с. 170] // *Zur rechten Zeit. Bei uns ist der Borstsch gerade fertig* [6, с. 65]. Пры перакладзе

лексемы *боршч* выкарыстоўваецца транслітарацыя — такі спосаб перакладу безэквівалентнай лексікі, калі графічная форма слова зыходнай мовы перадаецца сродкамі мовы перакладу.

— *Такога баршча нідзе не будзе!.. А да яго яшчэ – драпікі!* [5, с. 170]. // *So einen Borstsch gibt's nicht noch mal. Und dazu noch Puffer* [6, с. 65]. Назва беларускай нацыянальнай стравы перакладаецца на нямецкую мову прыблізным эквівалентам, які яшчэ называюць «аналагам» [1, с. 101]. Згодна з Л.С. Бархударавым, такія эквіваленты «толькі прыблізна перадаюць змест адпаведных [беларускамоўных — Г.С.] слоў, але з прычыны адсутнасці [у нямецкай мове — Г.С.] дакладных эквівалентаў іх выкарыстанне цалкам апраўдана, таму што яны даюць пэўнае ўяўленне аб характары абазначанага прадмета ці з'явы» [1, с. 101]. Параўн.: бел. *драпік* ('блін з дранай бульбы') — ням. *der Puffer* ('аладка, блін').

— *Ешце бабуку!* [5, с. 41]. // *Essen Sie den Eierkuchen!* [6, с. 38]. Недастатковае веданне перакладчыкам побыту беларускага народа ці, хутчэй, немагчымасць падабраць у нямецкай мове эквівалент найменню беларускай стравы прыводзяць у дадзеным выпадку да недакладнага перакладу. Параўн.: бел. *бабка* ('страва, прыгатаваная з дранай бульбы') — ням. *der Eierkuchen* ('амлет');

2) найменні адзення і абутку, напрыклад *кажух, паддзёўка, андарак, жакет, каптан, камізэлька, валёнкі*. Для іх перадачы на нямецкую мову часцей за ўсё выкарыстоўваецца прыбліжаны пераклад: *Ён, як быў, у паддзёўцы, у наваксаваных хромавых ботах, скачыў у грязь* [3, с. 375]. // *Im Mantel, in den blankgewichsten Chromlederstiefel sprang er in den Schlamm* [4, с. 491]. Параўн.: бел. *паддзёўка* ('кароткі каптан, адразны і прысабраны ў таліі, падобны да целагрэйкі ці ватоўкі, які пададзяваўся над верхні кафтан ці паліто') — ням. *der Mantel* ('паліто');

3) назвы народных танцаў і відаў вуснай народнай творчасці, такія як *прыпеўкі, барыня: Міканор і рота не паспеў адкрыць, каб падтрымаць таварыша, як Алёша спрытна пабег пальцамі па гузіках на гармоніку, даў барыню* [3, с. 158]. // *Mikanor kam nicht mehr dazu, dem Freund beizupflichten, da glitten Aljoschas Finger schon flink über die Knöpfe, und er spielte den schnellen Tanz Barynja* [4, с. 204]. У прыведзеным прыкладзе разам з транслітарацыяй выкарыстаўваецца апісальны пераклад — у кантэксце раскрываецца семантыка лексічнай адзінкі *барыня* ('хуткі танец');

4) найменні посуду, прылад працы, пабудоў, напрыклад *чыгунок, конаўка, цэбар, ражка, кросны, прасніца, ганак, павець, прызба: — Усё-такі зробіць, дзетачкі? — казаў у купцы куранёўцаў, што курылі на прызбе, Зайчык* [3, с. 288]. // *“Nun ist es doch soweit, Brüderchen!” sagte Saitschuk zu den Bauern, die auf dem Erdwall eines Bauernhauses saßen und an ihren Selbstgedrehten pafften* [4, с. 378]. Лексічная адзінка *прызба* перакладаецца на нямецкую мову апісальна. Параўн.: бел. *прызба* ('земляны невысокі насып уздоўж знадворных сцен хаты') — ням. *der Erdwall eines Bauernhauses* ('земляны насып сялянскай хаты').

— *Вучылася. І багата. Толькі не таму, што некаторыя. Кароў даіць, на кроснах ткаць* [5, с. 217]. // *Habe ich schon, und auch lange. Nur nicht das, was andere lernen. Kühe melken, <...> weben* [6, с. 83]. У дадзеным выпадку беларуская рэалія наогул не перакладаецца.

Такім чынам, наяўнасць абсалютных этнаграфічных лакун абумоўлена адсутнасцю ў матэрыяльным побыце і культуры немцаў пэўных рэалій, уласцівых беларускай рэчаіснасці.

Літаратура

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. — М.: «Международные отношения», 1975. — 240 с.
2. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика. — М.: «Международные отношения», 1976. — 192 с.
3. Мележ І. Збор твораў: У 10 т. — Мн.: Маст. літ., 1983. — Т. 5: Людзі на балоце: Раман з «Палескай хронікі». — 415 с.
4. Melesh I. Menschen im Sumpf. — Berlin: Verlag Volk und Welt, 1974. — 519с.
5. Мележ І. Збор твораў: У 10 т. — Мн.: Маст. літ., 1983. — Т. 7: Завеі, снежань: Раман з «Палескай хронікі». — 558 с.
6. Melesh I. Dezember, Stürme // Sowjetliteratur. — 1981. — № 2. — С. 10–99.

7. Муравьев В.Л. Лексические лакуны (на материале французского и русского языков). – Владимир: ВГПИ, 1975. – 96 с.
8. Роўда І.С. Лексічныя лакуны беларускай мовы // Роднае слова. – 1993. – № 10. – С. 34–38.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова